

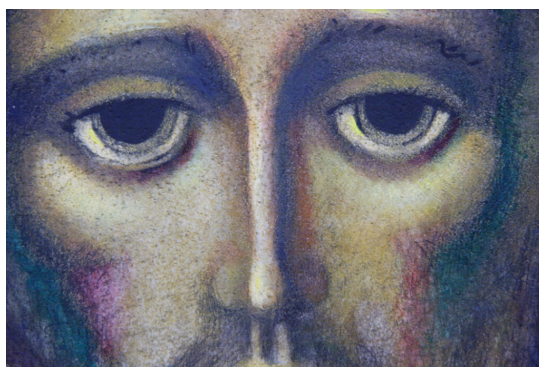
Bolesti presvätých očí Nášho Pána Ježiša Krista a Jeho presväté umučenie

Dr. Ján Hudeček C. SS. R.

29. marca 2024 ✝ Cirkev

I. Oči Pána hľadajúce

Odoberme sa v duchu do Getsemanskej záhrady. Ona je miestom, kde začali trpieť oči Božského Spasiteľa. Kristus Pán prišiel do tejto záhrady, učeníkov nechal pri vchode a vzdialil sa od nich asi čo by kameňom dohodil, aby sa modlil. Ale pri spomienke na blízke utrpenie začala na neho dorážať bolesť a úzkosť: „*Smutná je duša moja až na smrť.*“

Presväté oči Nášho Pána Ježiša Krista

zdroj: flickr.com

Zarmútený a sklúčený človek mimovoľne hľadá dobrého priateľa, ktorý by ho potešil. Tak aj Kristus Pán vstal a išiel hľadať svojich učeníkov. Ale čo videli jeho hľadajúce oči? Učeníci, namiesto toho aby bdeli a modlili sa so svojim zarmúteným Učiteľom, ľahli si do trávy a spali. To bola prvá bolesť, ktorú pocítili jeho sväté oči. Bol tej mienky, že nájde učeníkov – veď tí boli jeho najmilší – Petra, Jakuba a Jána, ako bdejú s ním a hľa, našiel ich pohrúžených do spánku. Nevšímavosť apoštolov tak ho zbolela, že z láskyplných úst vychodí výčitka: „*To ste nemohli ani hodinu bdieť so mnou? Bdejte a modlite sa!*“ (Mt 26,40–41)

Drahí kresťania! Ako vtedy v Getsemanskej záhrade, tak až podnes trpia oči Pána Ježiša. Ako vtedy hľadal Kristus Pán svojich verných, tak ich hľadá aj dnes. Jeho sväté oči dívajú sa na šírý svet, pozorujú v ňom ľudí, ich život, ich túžby a snahy. Pozorujú, za čím sa ľudia naháňajú. Ó, ako ho asi sväté oči bolia, keď vidí ako málo ľudí ide za ním, ako má vo svete málo verných priateľov! „*Bdejte a modlite sa,*“ vravel učeníkom a učeníci spali. „*Bdejte a modlite sa,*“ volá i dnes do sveta a svet spí. Je to spánok náboženskej ľahostajnosti.

Azda v žiadnej dobe nebolo na svete toľko vlažnosti v náboženských veciach ako teraz. Len sa poobzerajme okolo seba. Vedomí svojej hriechnosti nikoho neodsudzujeme, ale súdme podľa toho, čo vidíme navonok: Koľko nachádza Kristus Pán v našej farnosti úprimných priateľov, ktorí by s ním bdeli a s ním sa modlili a

len na neho mysleli? Jeho sväté oči blúdia po námestí a po uliciach, kde je tak živo a veselo, kde sa ľudia hemžia ako mravce. Kolkých asi nachádza medzi nimi, ktorí by na neho mysleli? Jeho oči pozrú i do krčiem, divadiel a do kina, kde sa ľudia hrnú a všetko do posledného miesta obsadia. Kolkí sa tam nájdú, ktorí by si na Pána Boha pomysleli? Jeho oči ponáhľajú sa i do škôl, z tých už vyhodili znamenie Svätého Kríža, aby im nič nepripomínalo Pána Ježiša. Spomeňte si len na to nechutné strhávanie krížikov pripevnených na šatách pod rúškom „*nepriateľstva k vlasti*“. Jeho oči obracajú sa ku kostolu, či aspoň tam nájdú verných priateľov. Ale i tam vidí dosť návštevníkov, ktorí prichádzajú tam len zo zvedavosti a aby boli videní, ktorí telom sú síce v kostole, ale myseľ, duch blúdi po svete.

„*Bdejte a modlite sa,*“ volá Pán Ježiš – aspoň v tejto svätopôstnej dobe.

II. Oči Pána plačúce

Oči Pána Ježiša hľadali učeníkov, ale našli ich spať. To bola ich prvá bolesť. Hneď nato prišla druhá, ešte väčšia. Keď Pán Ježiš videl, že je od všetkých, i od priateľov opustený, padol na kolená a začal sa k nebeskému Otcovi modliť. No nebola to obyčajná modlitba, bola to modlitba zalievaná slzami. Pán Ježiš plače! Jeho oči roní slzy. A aké slzy! Slzy zmiešané s kvapkami krvi, ktorá z čela stekala po Jeho krásnych lícach. Nie je to prvý raz, čo Ježiš plače. Keď sa dozvedel, že jeho dobrý priateľ Lazár, ku ktorému častejšie chodil a bol ním vďačne prijatý, zomrel, tak plakal, že Židia hovorili: „*Hľa, ako ho miloval!*“ (Jn 11,36)

Carl Heinrich Bloch, Kristus v Getsemanskej zahrade

zdroj: wikimedia commons

Keď raz so svojimi učeníkmi sedel na Olivovej hore a hľadel na čarokrásny Jeruzalem, ktorý sa pred ním rozprestieral v žiari slnka a prorockým zrakom videl, ako všetka táto krása onedlho bude obrátená navnivoč, ako z týchto pekných palácov, ba i zo slávneho Šalamúnovho chrámu nezostane kameň na kameni, vlasteneckou láskou k mestu dojatý zaplakal, volajúc: „*Jeruzalem, Jeruzalem, ktorý zabíjaš prorokov a kameňuješ tých, čo boli k tebe posielaní, koľko rás som chcel zhromaždiť tvoje deti, ako*

sliepka zhromažďuje svoje kuriatka pod krídla, a nechceli ste! Hľa, váš dom vám ostáva pustý.
“ (Mt 23,37–38)

Ale krvou miešané slzy prelieval iba v Getsemanskej záhrade. Aký to pohľad na Syna Božieho, ako plače! Ó vy sväté oči, povedzte nám, prečo ste plakali? Dávajú nám odpoveď: preto, lebo vaše oči málokedy, ba nikdy neplačú. Drahí kresťania! Je pravda, že ľudia prelievajú slzy už viac ako 4000 rokov, tak žeby z týchto slz už bolo veľké more; ale opravdivých slz, slz, ktoré by Pán Ježiš tak rád videl v našich očiach, slz úprimného pokánia; slz svätých, kajúcich prelievajú ľudia tak málo, žeby sotva vystačili na polievanie jedného stromčeka. Veru, slz nad hriechmi a nad hriešnikmi nevidieť často vo svete. Je pravda, sv. Monika tridsať rokov plakala nad pohanským, blúdiacim Augustínom a neprestala plakať a modliť sa, kým z pohana stal sa kresťan a svätec. Ale také matky nenájdeme všade. Sú matky a otcovia, ktorých deti nevedú život práve mravný a rodičia mlčia. Azda sa nad tým niekedy hnevajú, svoje nezdarné dieťa poriadne preklínajú, ale plakať a modliť sa im nenapadne.

V nejednom dome žije niekto, ktorého duša je spustošená ako Jeruzalem, spustošená hriechom, odtrhnutá od Boha; niet pre ňu nedele, piatku, veľkonočnej spovede, žiadnych príkazov ani Božích, ani cirkevných: a domáci nad tým nešťastníkom neplačú, nemodlia sa za neho. A predsa, drahí kresťania, k ničomu nemá svet takej povinnosti, ako k slzám pokánia. Pravdivosť tejto výpovede by sme poznali, keby sme pochopili, aký hrozný je smrteľný hriech a koľko hriechov sa vo svete zavíní.

Umieralo milé, 11-ročné dieťa. Pri jeho posteli stála matka a bračkovia, zronení a so slzami v očiach. Anjel smrti blíži sa k umierajúcemu a matka premožená bôľom vypukne v hlasitý plač. Dieťa pohľadom tak nevinným ako jeho dušička, zadíva sa na ňu a hovorí: „*Mamička, prečo plačete, a vy sestričky a bračkovia, prečo nariekate, či je umieranie hriech?*“ Či z tohto dieťaťa nehovoril Duch Svätý, ktorý nás učí, že len jedno je na svete, nad čím by sme mali slzy vylievať: a to je hriech. Aj kráľ Dávid to uznal. Keď prišiel k nemu prorok Nathan a vytýkal mu zlobu spáchaného hriechu, zvolal: „*Pane, zhrešil som proti tebe*“ a hodil sa na zem, plakal, nejedol a nepil. Ťažko sa podarilo priateľom uprosiť ho, aby si niečo zajedol. Jeho oko od slz už nevyschlo, tak že mohol hovoriť: „*Slzy sú mojím chlebom vo dne i v noci,*“ (Ž 41,5; 42,4)

O českom kráľovi Otakarovi II. čítame, že v svätopôstnej dobe, nočnou hodinou potajomky vstával a sám s jediným sluhom chodieval do kostola, kľačal na kamennej dlážke, spomínal na utrpenie Pánovo a tak vrúcne ľutoval hriechy, že kamene boli mokré od jeho slz. Sväté slzy! Ó, keby sme poznali hrôzu smrteľného hriechu, z našich tvárí zmizol by smiech, a v oku zaleskla by sa slza, horúca ako v oku Spasiteľovom, keď plakal nad našimi hriechmi.

III. Oči Pána karhajúce

Tretiu bolesť pocítili sväté oči Pánove na nádvorí židovského veľkňaza Kaifáša. Keď vyslaní vojaci zajali božského Spasiteľa, Peter zo zvedavosti, čo sa s jeho Majstrom stane, išiel ďaleko za sprievodom. Odvážil sa až na dvor, kde si vojaci kládli oheň. Peter sa k nim pripojil a pristúpila nemu ktorási slúžka a hovorila mu: „*Aj ty si bol s Ježišom Galilejským.*“ Ale on to pred všetkými poprel týmito slovami: „*Neviem, čo hovoríš.*“ A keď vychádzal bránou, videla ho iná slúžka a povedala okolostojacim: „*Tento bol s Ježišom Nazaretským.*“ A on znova zaprel s prísahou: „*Nepoznám toho človeka.*“ Krátko potom priblížili sa i tí, ktorí tam stáli a vraveli Petrovi: „*Veru, aj ty si z nich, veď aj tvoja reč ťa prezrádza.*“ A vtedy sa Peter

začal zaklíňať a prisahať: „Nepoznám toho človeka.“ (Mt 26,69–74)

Carl Heinrich Bloch, Peter zapiera Krista

zdroj: wikimedia commons

V tom sa ozval kohút. Dvere súdnej siene sa otvorili a v nich sa objavil Pán Ježiš vedený vojakmi. A pohliadol na Petra. Bol to pohľad plný smútku a bolesti. Veď ten, ktorý ho tri razy zaprel, bol Peter, ktorého Pán pred ostatnými apoštolmi tak vyznamenával; Peter, ktorého vzal so sebou na horu Tábor a pred jeho očami sa premenil; Peter, ktorého vzal sebou do Jairusovho domu, aby tam bol svedkom pri vzkriesení zomrelej dcéry; Peter, ktorého urobil hlavou celej Cirkvi; Peter, ktorý sľuboval, že sa nad Pánom nepohorší, i keby sa všetci pohoršili. A hľa, tento vyznamenaný apoštol hanbí sa za svojho Majstra, zapiera ho, áno prisahá a zaklíňa sa, že ho nepozná.

Tak nevďačné správanie bolelo Pána Ježiša. I pohliadol smutne na Petra. Bol to pohľad bolesti, ale tiež aj pohľad lásky. Bol to pohľad, ktorý z hriešnikov robí svätých, z nevercov a protivníkov Cirkvi apoštolov. A Peter pocítil teplo toho pohľadu, vyšiel von a žalostne plakal. Draží kresťania! Čo Pán Ježiš vtedy videl a čo ho tak bolelo, to musí vidieť aj teraz často. Apoštol Peter zo strachu zaprel svojho Pána.

Takisto nejeden kresťan zo strachu zapiera svojho božského Spasiteľa. Dvojakým spôsobom sa to robí: činmi a slovami. Nejednen kresťan všetko verí v srdci, čo Ježiš Kristus zjavil a čo svätá Cirkev na vieru predkladá, ale aby aj navonok svoju vieru skutkami dokazoval a verejne plnil svoje kresťanské povinnosti, aby častejšie alebo aspoň raz do roka pristupoval k svätým sviatostiam, na to nemá silu; strach ho zdržuje, bojí sa, aby sa o ňom nepovedalo: „*Ten je tiež s Ježišom Nazaretským.*“ Nejednen kresťan, ktorý sa zdržuje v spoločnosti, v ktorej sa vedú rozpravy neverecké, Cirkev urážajúce alebo nemravné, namiesto toho, aby vstal, vzdialil sa a svojím odchodom vyznal Krista Pána, hovorí s ostatnými alebo im prikyvuje, aby o ňom nehovorili: „*Tento je s Ježišom Nazaretským.*“

Na takýchto a im podobných kresťanov, ktorí sa správajú proti svojmu vnútornému presvedčeniu, hľadá Pán Ježiš ako vtedy na Petra, s bolesťou v očiach. Peter nezniesol tento pohľad, išiel von a horko plakal. Ó, aké skvostné slzy, tie najlepšie, ktoré môže človek prelievať. Oko Pána videlo ich tiecť, a anjeli sa radovali z tak

úprimného pokánia. Drahí kresťania! Pohľad Pána Ježiša na Petra bol preňho plný bolesti, ale pre nás je plný útechy. Ako Peter, tak sme aj my slabí a krehkí, ľahko padáme a Pána Ježiša zapierame. Ako Peter napred sľuboval, tak sme aj my nejdenný raz už sľubovali vernosť a zasa sme padli. Ale nezúfajme, jediný pohľad a jediná milosť Pána Ježiša môže nás obrátiť a svätých z nás urobiť. Preto často sa modlíme so žalmistom Pána: „Zhliadni na mňa a vyslyš ma, Pane, Bože môj.“ (Ž 13,4)

IV. Oči Pána zaviazané

Keď sa výsluch u Kaifáša skončil, bola už hlboká noc. Noc, doba odpočinku. Ale Kristovi Pánovi odpočinok nepriniesla. Len pozrime na dvor v dome Kaifášovom. Ukazuje sa tam hrozné divadlo našim očiam. Vojaci trýznia Pána Ježiša. Nemám slov, aby som vám, drahí kresťania, tie smutné, nočné výstupy opisoval. Len na jednu okolnosť vás upozorním. Vojaci zaviazali božskému Spasiteľovi oči.

Aký to pohľad: Ježiš má zaviazané oči. Nevďační vojaci, aké oči ste to zaviazali? Humboldt, slávny učenec, ktorý celý svet precestoval a videl nádherné mestá, krásne krajiny, vyznáva, že len tri veci ho nadchli svojou krásou: kvet, hviezda a detské oko. A z týchto troch najkrajšie je, myslím, oko dieťaťa, pretože svojou nevinnosťou je tak jasné ako hviezda na nebi a tak čisté ako kvet v rannej rose. A keď oko dieťaťa, ktoré pochádza z hriechnej matky, je tak krásne, ó aké milé mohlo byť oko božského Spasiteľa, narodeného z prečistej Matky, oko božského Spasiteľa, ktorý nikdy nebol diablovým otrokom, ako dieťaťko pred svätým krstom.

A toto krásne, čisté, jasné oko vojaci zaviazali. Miesto toho, aby sa kochali pri pohľade do tohto božského oka, ako sa v ňom kochala Panna Mária, keď Ježiška v lone držala, oni ho zaviazali. Zaviazali tie oči, o ktorých žalmista Pána vraví: „*Oculi eius in pauperem respiciunt – Jeho oči spočinuli na biednom*“ ; tie oči, ktoré celý svet s otcovskou starostlivosťou pozorujú a o všetky tvory sa starajú; o krkavca i o poľný kvet, zvlášť však o úbohého človeka. Keby niekto zastrel slnko na oblohe, tak žeby jeho lúče neprenikali na zem, aká hrôza by nastala v prírode; čierna tma by sa rozložila po zemi, rastliny z nedostatku svetla a tepla by zvädli, zvieratá nemohli by nájsť potravu a biedne by umierali a všetok život by vyhynul.

Carl Heinrich Bloch, Ukrižovanie

zdroj: wikimedia commons

Hľa, drahí kresťania, vojaci, keď Pánovi zaviazali oči, niečo podobné vykonali. Nič by sme sa nedivili, keby sa oko Ježišovo navždy bolo odvrátilo od nevďačného sveta, a bolo by ho nechalo zahynúť v biede a v núdzi. Ale dobré oko Pána to neurobilo. Chcelo len zadosť urobiť za naše hriechy. A za ktoré? Za hriechy našich očí, zvlášť za bezočivé, nemravné a žiadostivé pohľady.

Do kostola, v ktorom pôsobil sv. Klement Maria Hofbauer, redemptorista vo Viedni, prišiel istého dňa študent, menom Schmidt. Popri iných dobrých a zlých vlastnostiach, študent Schmidt mal tiež napodiv, aj pohyblivé oči, ktoré sa mu v hlave mihali ako rybky vo vode. V kostole postavil sa k dverám a pásol očami po prítomných. Netrvalo dlho a našiel, čo hľadal. Pri oltári stáli dve dievčatá a zbožne sa modlili. Tu sa stal aj on zbožným, ale nezbožňoval on Pána Ježiša na oltári, ale tie dve ľudské postavy pred sebou. Na všetko okolo seba zabudol, už sa mu nechcelo z kostola, ba tlačil sa k oltáru, až bol tým mladým tváram celkom blízko. A len teraz sa začali jeho oči na nich pásať. Nabažil sa jednej, hľadel zase na druhú. V tom zacengal pred ním zvonček. Študent zdvihol oči, zbadal miništranta a za ním pátra Klementa, ktorý išiel s Pánom Ježišom niekde zaopatrovať. Páter Klement, ktorý bezočivé správanie mladíka už dávnejšie pozoroval, pozrel naňho prenikavo a tak karhavo, akoby sa pýtal: „*Priateľu, prečo si sem prišiel?*“ A študent porozumel pohľadu svätého kňaza, počkal naňho a zo svojich hriechov úprimne sa vyspovedal.

Drahí kresťania! Študentovi Schmidtovi podobní mladí muži a dievčatá, ktorí žiadostivým, hriešnym okom pozerajú sa na druhé pohlavie ešte aj v kostole, máme na svete veľa. A či je kostol na to, aby sme sa obzerali po druhom a kritizovali, kto aké šaty má na sebe? Či je kostol výklad? Či sa ta chodí ukazovať paráda? Pre takéto bezočivé a nemravné pohľady boli Pánu Ježišovi oči zaviazané. Veľkým, nevýslovným dobrodením sú nám oči, ale beda tomu, kto toto veľké dobro zneužíva. Potom oči podobajú sa dverám, cez ktoré vstupuje do srdca zlá žiadosť, potom platí o nich slovo Ducha Svätého: „*Čože je zo všetkého stvorenia horšie ako (závistlivé)oko?*“ (Sir 31,15)

Ako vojaci zaviazali Kristovi Pánovi jeho krásne, nebeské oči, tak i my musíme naše oči zaväzovať, zavierať, k zemi sklopiť, keď sa nám nadhodí predmet, ktorý v nás vzbudzuje hriešnu žiadosť. Tu je našou povinnosťou konať ako sv. Jób, ktorý o sebe vraví: „*S očami som si takú zmluvu ujednal, že nepozriem sa nikdy na pannu.*“ (Jób, 31,1)

V. Oči Pána starostlivé

Konečne vystúpme na Kalváriu. Tam asi trpeli oči Pána Ježiša najviac. Vidíme kríž, na kríži Syna a pod krížom matku. „*Stála pod krížom Mária, jeho matka.*“ hovorí Písmo. Očami zaliatymi krvou a slzami hľadá Ježiš z kríža na svoju predrahou matku. Jeho oči stretávajú sa s jej očami. Kto opíše bolesť tohto pohľadu? Ale čo Pána Ježiša najviac trápilo, bola myšlienka, že jeho drahá matka ostane na svete sama. Svätý Jozef, jej verný snúbenec, dávno už v hrobe odpočíval, a on, jej jediný Syn teraz na kríži umiera. Aby predsa niekoho mala, odporučil ju svojmu najmilšiemu učeníkovi, Jánovi: „*Hľa, tvoja matka!*“ Buď jej ty synom, cti ju, miluj ju, staraj sa o ňu, ako som robil dosiaľ ja. Tak sa staral Pán Ježiš ešte v posledných chvíľach svojho života, nedbal svojich hrozných bolestí, myslel, čo bude s matkou, keď jeho nebude. Jeho starostlivé oko bdelo ešte v poslednom okamihu nad milou matkou.

Tu musím sa obrátiť, milé dietky, k vám: lebo nikomu nedáva umierajúce oko Spasiteľovo tak dojímavé napomenutie ako vám. Ako Pán Ježiš až do posledného vydýchnutia staral sa o svoju drahú matku, tak sa máte i vy starať a svojich rodičov, zvlášť keď ste už vyrástli v driečnych mládencov a dievčatá, a vaši rodičia už zhrbení a ukonaní svojou starobou stoja už blízko hrobu, keď ich ruka, ktorá pre vás toľko pracovala a mozolmi bola obsiata, už sa strasie, keď nohy, ktoré pre vás toľko chodili, sa unúvali, už ustávajú a sa podlamujú, keď oči, ktoré nad vami tak svedomito strážili, už nedovidia a slabnú. Tu nastáva vám milá povinnosť osladzovať starobu svojich rodičov.

Carl Heinrich Bloch, Kristus s trňovou korunou

zdroj: wikimedia commons

Či nezasluhuje starý otec, stará matka lásku dietok a to lásku najnežnejšiu? Všetko šťastie, všetko blaho, ktorému dietky sa tešia, majú od rodičov, najmä od matky. My všetci čo sme tu, ak je v nás čo dobré, povinní

sme za to ďakovať po Pánu Bohu matkám. Kto nás chránil od kolísky, kto nás krmil, kto nás učil Pána Boha poznať a milovať? Matka. Kto nás tešil, keď nás všetci opustili, kto nás bránil, keď nás všetci tupili? Kto sa za nás modlil, keď sme odbočili z dobrej cesty a dali sme sa na zlé chodníčky? Srdce materinské, táto studnica lásky. A keby nás naši nepriatelia na kríž pribili ako Krista Pána, matka, i keby jej srdce malo puknúť, príde pod kríž a zostane tam, až dušu vypustíme.

Kristus Pán odmenil sa svojej matke tým za jej lásku, že sa o ňu z kríža staral. Tak i vy kresťanské dietky, starajte sa o svojich ustarostených rodičov! Oči Pána Ježiša na kríži trpeli, pretože videli nielen svoju Matku pod krížom, ale tiež tie nekonečné rady nevďačných detí, ktoré zabúdajú na svojich rodičov.

To sú, milí kresťania, tie bolesti, ktoré zakúsili presväté oči Pána nášho Ježiša Krista. Trpeli v Getsemanskej záhrade, keď hľadali apoštolov a videli ako spia; trpeli, keď tam prelievali slzy zmáčané krvou; trpeli, keď na nádvorí Kaifášovom pozreli na Petra; trpeli, keď od vojakov boli zaviazané a trpeli, keď videli pod krížom stáť Pannu Máriu. A ich bolestiam dodnes nie je konca. Až podnes trpia oči Pána hľadajúce, hľadajú verných priateľov a nasledovníkov a tak málo ich nachádzajú. Až podnes trpia oči Pána plačúce, pretože my za svoje hriechy zriedkakedy plačeme. Až podnes trpia oči Pána karhajúce, pretože Pána Ježiša slovami a životom zapierame; oči zaviazané, pretože my svojim očiam dovoľujeme behať i po predmetoch nebezpečných; oči starostlivé, lebo vidia na svete toľko nevďačných dietok, nič sa nestarajúcich o svojich rodičov.

Drahí kresťania! Ďakujme týmto presvätým očiam, že za nás toľko trpeli a nových bolestí im už nepripravujeme! Ó, božský Spasiteľ náš! Ty si sa pýtal slepého od narodenia: „*Čo chceš, aby som ti urobil?*“ a úbožiak odpovedal: „*Pane, nech vidím!*“ Ó, Pane, keby si sa nás teraz spýtal: „*Čo chcete, aby som vám urobil?*“ odpovedali by sme: „*Pane, urob nie, aby sme zbohatli, aby sme dlho živí boli, ale urob, nech vidíme; nech vidíme cestu do Neba vedúcu, nech svoje oči podľa tvojej vôle užívame, urob, nech často pozeráme na Teba na kríži visiaceho a konečne po tomto putovaní nech uvidíme a hľadáme na Teba na tróne slávy sediaceho.*“

Vybrané z knihy **Trpiace údy Pána Ježiša**, 1947, vytlačila Pravda, Zvolen.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/bolesti-presvatych-oci-nasho-pana-jezisa-krista-a-jeho-presvate-umucenie/>